

Ormgransbeståndet Göljahults naturreservat

– Inventering februari 2015

Rapport: 2015:3

Rapportnamn: Ormgransbeståndet Göljahults naturreservat – Inventering februari 2015

Utgåva: Endast publicerad på webben

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

ISSN: 1651-8527

Författare: Rebecca Bäckström Bäckman

Kontaktperson: Maria Strand, maria.strand@lansstyrelsen.se

Foto/Omslag: Rebecca Bäckström Bäckman

Länsstyrelsen rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/Publikationer

Förord

Den här inventeringsrapporten berör ormgranarna i Göljahults naturreservat och visar på ormgransbeståndets aktuella tillstånd och är en del av den regionala miljöövervakningen som Länsstyrelsen i Blekinge län bär ansvar för. Inventeringen gör det möjligt att följa förändringarna i området då insamlad data är införd i ett eget GIS-skikt vilket möjliggör en kontinuerlig uppdatering av resultatet och skiktet kommer att vara tillgängligt för analyser och undersökningar. Samtliga skikt över reservatet kommer att finnas tillgängliga i Naturvårdsverkets databas SkötselDOS.

Tidigare inventeringar av ormgransbeståndet har utförts utav Bengt Ignell som arbetade med tillsyn och förvaltning av Göljahults naturreservat från år 1971 fram till år 2000 inom Skogsstyrelsens ram och från år 2000 till år 2007 sedan Länsstyrelsen Blekinge län tog över förvaltningen av reservatet.

Inventeringen av ormgransbeståndet i Göljahult den 17 februari 2015 har genomförts av Rebecca Bäckström Bäckman landskapsvetarstudent på verksamhetsförlagd utbildning med hjälp av Maria Strand, Länsstyrelsen i Blekinge län. Rebecca Bäckström Bäckman har sammanställt resultatet och redigerat den slutliga rapporten med text, bild och kartor. Författaren svarar själv för de resultat som framförs i rapporten, vilket inte kan anföras som Länsstyrelsen i Blekinge läns ställningstagande.

Innehåll

1. Inledning	5
<i>Syfte</i>	5
2. Bakgrund	6
<i>Ormgran</i>	6
<i>Göljahult</i>	7
<i>Tidigare inventeringar</i>	8
<i>Skogstillstånd</i>	8
3. Inventeringsmetodik	9
4. Resultat	10
5. Källförteckning	16

1. Inledning

Göljahults naturreservat ligger i Ronneby kommun, Blekinge län och omfattar ett tämligen stort olikåldrigt bestånd ormgranar. Den 29 oktober 1959 beslutade länsstyrelsen Blekinge län om fridlysning av ormgransbeståndet i Göljahult som ett naturminne, vilket gör Göljahult till ett av Blekinge läns äldsta naturskyddsområde.

Ormgranarna i Göljahult inventerades under hösten år 1972 och sommaren år 1978 och blev i samband med inventeringen naturminnesmärkta och förseddes med ett individuellt nummer. Innan den här inventeringen utfördes var det oklart vilka av ormgranarna i Göljahults naturreservat som stod kvar och om hur många nya träd med tendenser som hade uppkommit. Sedan inventeringen år 1978 har väder och vind påverkat landskapet vilket gjorde det i högsta grad aktuellt med en ny inventering. Bland annat så drog stormen Gudrun fram över norra Europa den 8 till 9 januari år 2005 och orsakade förödelse för skogsbruket i Sydsverige med stora områden stormfälld skog.

Syfte

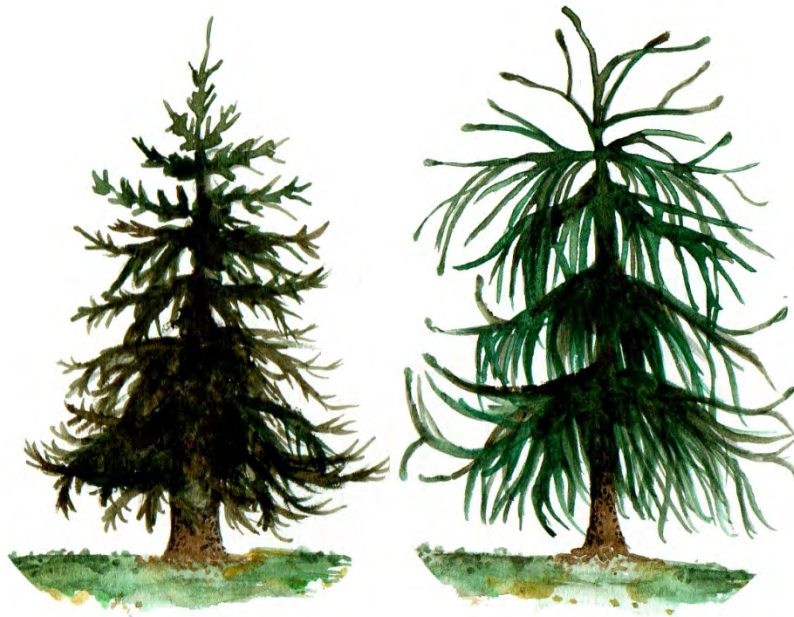
Syftet med inventeringen är att uppdatera den befintliga dokumentationen över ormgransbeståndet i Göljahult med GPS-koordinater, men även se över trädens vitalitet och eventuella behov av åtgärder för att underlätta arbetet vid en eventuell revidering av reservatets skötselplan

2. Bakgrund

Ormgran

Gransläktet *Picea* varierar i form och utseende men uppenbarar sig huvudsakligen med en ogrenad stam med en regelbunden fördelning av primärgrenar som i sin tur förgrenar sig vidare i sekundära- och tertiäragrenar där barren sitter direkt på grenen. I Sverige är vi vanligtvis bekanta med den mest förekommande granen *Picea abies* (Se figur 1, till vänster). Granen *Picea abies* uppträder viltväxande i hela landet på fuktig och näringsrika marker. I landets sydligare delar uppenbarar sig dock granen huvudsakligen i skogsplanteringar.

Ormgranen *Picea abies* "Virgata" (Se figur 1, till höger) tillhör gruppen oligoklada granar, det vill säga de granar som har ett reducerat antal grenar genom en förlustmutation. En förlustmutation innebär att primärgrenen kan växa i flera år utan att bilda några sekundära- eller tertiäragrenar, och bildar därför slingrande ormliknande grenar.

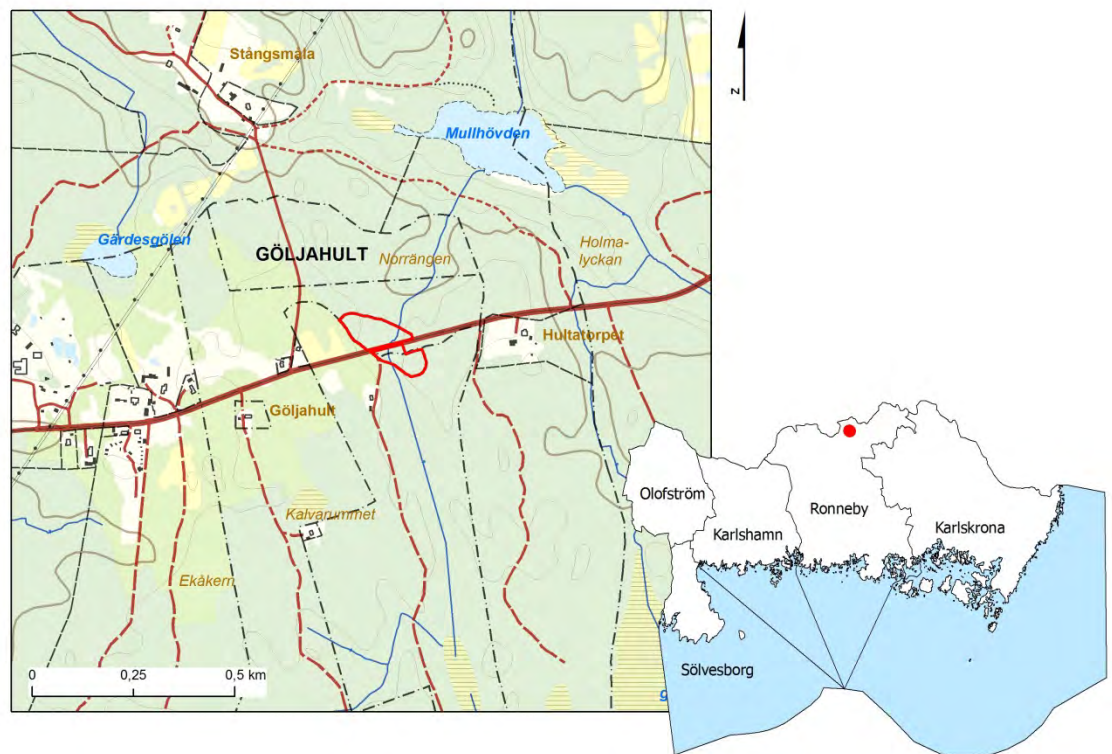

Figur 1. Till vänster *Picea abies* och till höger *Picea abies* "Virgata".
Illustration: Rebecca Bäckström Bäckman

Förlustmutationen är genetisk bestämd och uppenbarar sig i allt från mindre tendenser till extrema typexemplar. Ormgranar förekommer i hela granens *Picea abies* utbredningsområde främst i form av ensamträd men även som mindre bestånd. Man räknar med att det finns drygt 7 sammanhängande ormgransbestånd i Sverige, ett välstuderat bestånd ormgranar finns i Lekeryd, Jönköpings län.

Göljahult

Undersökningsområdet omfattar Göljahults naturreservat som ligger på vägen mellan Backaryd och Eringsboda i Ronneby kommun, Blekinge län. Göljahults naturreservat innefattar ett tämligen stort olikåldrigt bestånd ormgranar. Den 29 oktober 1959 beslutade länsstyrelsen Blekinge län om fridlysning av ormgransbeståndet i Göljahult som ett naturminne, vilket gör Göljahult till ett av Blekinge läns äldsta naturskyddsområde. Skogsstyrelsen stod för tillsyn och förvaltning av Göljahults naturreservat fram till och med år 2000 då Länsstyrelsen Blekinge län tog över förvaltningen utav reservatet. Ormgransbeståndet ligger i ett större barr- och blandskogsområde där gran *Picea abies* dominerar med inslag av diverse lövträd. Naturreservatet är 1,5 ha stort och omfattar större delen av ormgransbeståndet men enstaka träd står utanför eller i anslutning till reservatet. Genom reservatet löper en blåmarkerad stig på ca 400 meter som har minskat i storlek sedan skötselplanen upprättades år 1978.

Figur 2. Översiktsskarta över Göljahult. Röd linje visar på naturreservatsgränsen och röd punkt visar på naturreservatets lokalisering i Ronneby kommun, Blekinge län.

Tidigare inventeringar

Den första dokumenterade inventeringen av ormgransbeståndet i Göljahult gjordes under hösten år 1972 av Bengt Ignell, då förvaltare på Skogsstyrelsen. Det inventerades 82 träd i allt från extrem form till plantor med tendens till ormgran som sedan placerades ut på en handritad karta med en utförlig beskrivning i en tabell. Ormgranarna i Göljahult blev i samband med inventeringen försedda med en trästolpe med en naturminnesskylt och ett infäst individuellt nummer.

Den 15 augusti år 1978 uppdaterades inventeringen av ormgransbeståndet i Göljahult av Bengt Ignell. Antalet träd hade ökat från 82 träd år 1972 till 92 träd år 1978. Dokumentationens uppdaterades med en ny handritad karta med tillhörande beskrivning av trädindividerna.

Bengt Ignell arbetade med tillsyn och förvaltning av Göljahults naturreservat från år 1971 fram till år 2000 inom Skogsstyrelsens ram och från år 2000 till år 2007 sedan Länsstyrelsen Blekinge län tog över förvaltningen av reservatet.

Efter inventeringen år 1978 har självsådda plantor tillkommit som Bengt Ignell vart 5 år kontinuerligt märkt ut och försett med ett individuellt nummer fram till och med 2007. Dock finns det inte dokumenterat hur många individer det rör sig om eller någon närmare beskrivning av individerna, det högsta numret som återfinns idag är nr 126. Man kan av den anledningen inte säkerställa hur många ormgranar det har funnit som mest i området.

Skogstillstånd

Ormgranarna i Göljahults naturreservat har sedan den senaste inventeringen år 1978 påverkats av upprepade stormar, bland annat så drog stormen Gudrun fram över norra Europa den 8 till 9 januari år 2005 och orsakade förödelse för skogsbruket i Sydsverige med stora områden stormfälld skog. I Göljahults naturreservat har stormarna resulterat i stormfällerna i den nordöstra fuktigare delen av reservatet samt norr om reservatet. Ett betydligt öppnare landskap än det omslutna skogslandskap som ormgranarna en gång växt upp i. När landskapet öppnas upp ökar den direkta vindpåverkan på de ormgranarna som står i anslutning till stormfällena, vilket ökar risken att de fälls vid nästa storm. Det är främst den nordöstra delen av reservatet som är samt norr om reservatet

Skogsskötslen i naturreservatet skall gynna ormgranarna, därför ska självsådda plantor som växer upp sparas och vegetation som stör vitaliteten skall röjas bort.

3. Inventeringsmetodik

Inför inventeringen i fält studerades skötselplanen som upprättades för Göljahults naturreservat år 1978 som innehåller om ormgranens karaktär och utbredning, beslutet för reservatsbildningen samt de tidigare inventeringarna av ormgransbeståndet från år 1972 och 1978.

Den 17 februari 2015 inventerades ormgransbeståndet i Göljahults naturreservat i fält. Inventeringen utfördes med hjälp utav en handdator med Arcmaps kartfunktion Arcpad och GPS. Fördelen med att inventera med en GPS är att träden som inventeras får exakta koordinater, tillskillnad från tidigare inventeringar där man har ritat in träden manuellt. Under inventeringen registrerades eventuell naturminnesmärkning och individuellt nummer samt en kortare beskrivning om trädet. Vid datainsamlingen gjordes det dessutom en visuell bedömning av trädets vitalitet efter en tabell med vitalitetsklasser (Se tabell 1). För att vidare bedöma vilka eventuella naturvårdsåtgärder trädet i frågan är i behov av.

Insamlad data i fält digitaliserades därefter i ett eget punktskikt i GIS, vilket gör det möjligt att uppdatera resultatet i framtiden och skiktet blir tillgängligt för analyser och undersökningar. Samtliga skikt över reservatet kommer att finnas tillgängliga i Naturvårdsverkets databas SkötselDOS.

Vitalitetsklass	Vitalitets benämning	Beskrivning
A	God vitalitet	Trädet har god tillväxt och har goda tillväxtmöjligheter. Kan ha skador men som inte är av betydelse för trädets vitalitet.
B	Acceptabel vitalitet	Trädet har något begränsad tillväxt men trädet bedöms kunna återhämta sig till vitalitetsklass A med insatta åtgärder.
C	Dålig vitalitet	Trädet har dålig vitalitet pga. skador eller igenväxning och trädet bedöms ha små chanser till återhämtning till vitalitetsklass A.
D	Mycket dålig Vitalitet	Trädets vitalitet är mycket dålig, nästan dött.

Tabell 1. Bedömning av trädets vitalitet efter fyra vitalitetsklasse.

4. Resultat

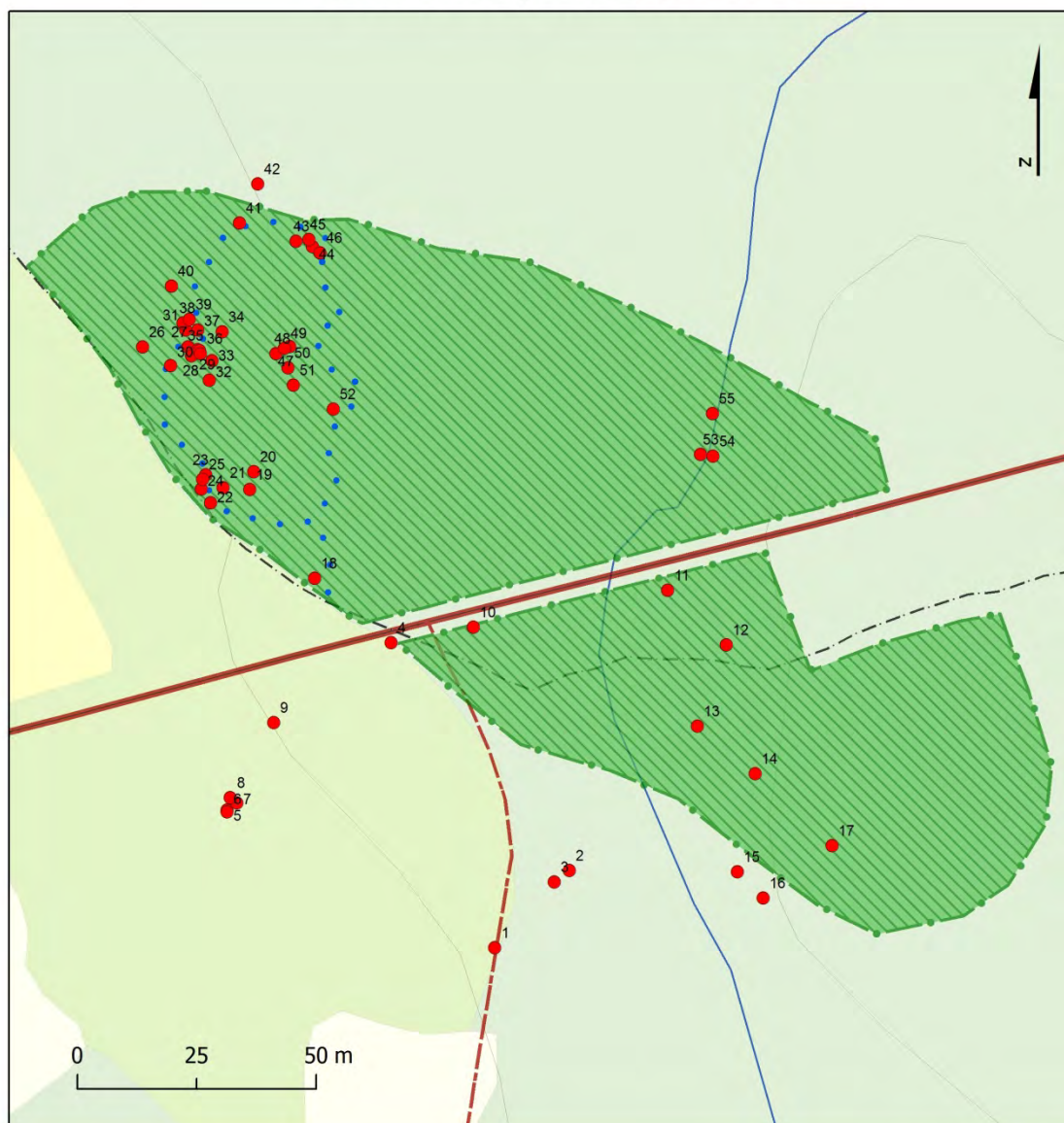
Förekomsten av ormgranar i Göljahults naturreservat var över förväntan, då totalt 55 ormgranar inventerades i och i angränsning till reservatet den 17 februari 2015. Ungefär hälften av de inventerade träden har en naturminnesmärkning samt ett individuellt nummer. I vissa fall gick det däremot inte att tyda något individuellt nummer pga. att trästolparna med ett infäst nummer har ruttnat eller förstörts, vilket gör det svårt att identifiera träden. Träden som helt saknar naturminnesmärke och individuellt nummer är i regel unga träd som troligtvis är självsådda plantor som växt upp efter 2007 då Bengt Ignell slutade att kontinuerligt märka ut nyuppkomna ormgranar. Eller så är det äldre träd där trästolpen helt enkelt försvunnit utav olika anledningar.

Det är idag svårt att urskilja vilka av de självsådda plantorna som har växt upp i området som har tendens till att bli ormgranar. Av den anledningen bör man avstå all eventuell röjning av granplantor i området tills det framgår tydligt vilka som har tendenser eller inte.

Trots att förekomsten av ormgranar var över förväntan så har antalet träd reducerats kraftigt i Göljahults naturreservat under årens lopp. Framst i den nordöstra fuktigare delen av reservatet där många träd fallit offer för de upprepade stormarna, inte minst stormen Gudrun år 2005. Vid inventeringen var det påtagligt att medparten av ormgranarna som inventerades år 1972 och 1978 har försvunnit och till stor del ersatts med nya självsådda plantor som till viss del har märkts ut.

- Under inventeringen den 17 februari 2015 inventerades totalt 55 ormgranar i och i angränsning till Göljahults naturreservat.
- 30 av de 55 inventerade träden är naturminnesmärkta och har ett individuellt nr.
- 3 av de 55 inventerade träden är naturminnesmärkta men något individuellt nr går inte att avläsa, vilket försvårar identifieringen av träden.
- Resterande 22 träd av de 55 inventerade träden saknar helt naturminnesmärke och nr.
- Av de totalt 55 inventerade ormgranarna så var bara 7 träd döda eller ansågs ha så dålig vitalitet att trädet inom kort kommer att dö pga. skador eller igenväxning.
- 3 av de 55 inventerade träden har ett åtgärdsbehov.

Ormgransbeståndet Göljahult Inventering februari 2015

Annan öppen mark	Inventerade ormgranar
Åker	Blåmarkerad stig
Lövskog	Allmän väg
Barr- och blandskog	Sämre bilväg
Naturresevat	Bäck/dike
	Höjdkurva, 5 m intervall
	Traktgräns

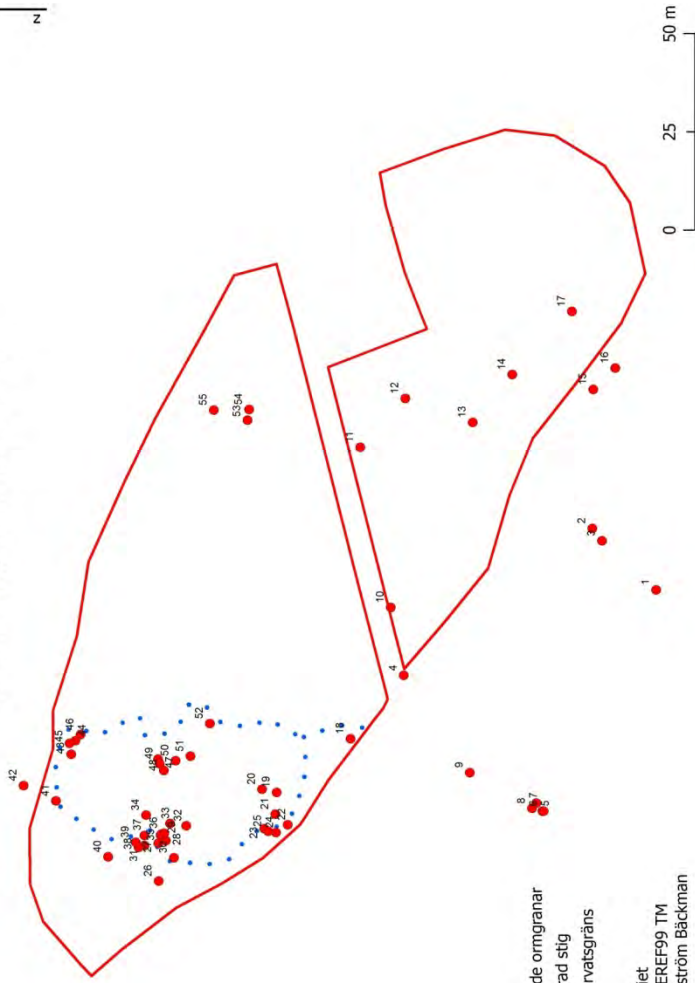
Källa: Lantmäteriet
GPS-inmätt i SWEREF99 TM
© Rebecca Bäckström Bäckman

Nr	Vitalitets- klass	Beskrivning	Åtgärd	Naturminnes- skylt nr
1	A	Fristående, delad topp	Ingen	59
2	D	Död	Ingen	
3	C	Döende	Ingen	
4	A	Fristående, extrem	Ingen	13
5	A	Fristående, låg växt	Ingen	93
6	C	Döende	Ingen	94
7	C	Döende	Ingen	
8	A		Ingen	79
9	A		Ingen	
10	A		Ingen	102
11	A	Växer tätt intill vanliga granar	Friställa ormgranen	Går ej att tyda
12	A	Fristående, tendens	Ingen	
13	A	Växer tätt intill vanliga granar	Ingen	97
14	A		Ingen	86
15	A		Ingen	47
16	A		Ingen	45
17	B	Hotas av ett slingrande träd	Ringbarka det hotande trädet	
18	A		Ingen	6
19	A		Ingen	5
20	A		Ingen	126
21	A		Ingen	
22	A	Stor, saknar nr	Ingen	
23	A		Ingen	
24	A		Ingen	103
25	A		Ingen	104
26	A	Stor, saknar nr	Ingen	
27	C	Döende	Ingen	
28	A		Ingen	
29	A		Ingen	107
30	A		Ingen	108
31	A		Ingen	
32	A		Ingen	
33	A		Ingen	23
34	D	Död	Ingen	25
35	A		Ingen	
36	A		Ingen	Går ej att tyda
37	B	Liten, ligger ett fällt träd intill	Ta bort det fällda trädet	
38	A		Ingen	81
39	A		Ingen	82
40	A		Ingen	
41	A	Extrem	Ingen	Går ej att tyda
42	A	Stor, extrem topp	Ingen	111

43	A		Ingen	Går ej att tyda
44	A	Ihopväxt med nr 45	Ingen	55
45	A	Ihopväxt med nr 44	Ingen	54
46	D	Död	Ingen	112
47	A	Stor, extrem	Ingen	113
48	A	Stor, extrem	Ingen	115
49	A	Delad topp, extrem	Ingen	114
50	A		Ingen	
51	A		Ingen	
52	A	Stor, saknar nr	Ingen	
53	A	Tendens i toppen	Ingen	
54	A	Tendens i toppen	Ingen	
55	A		Ingen	56

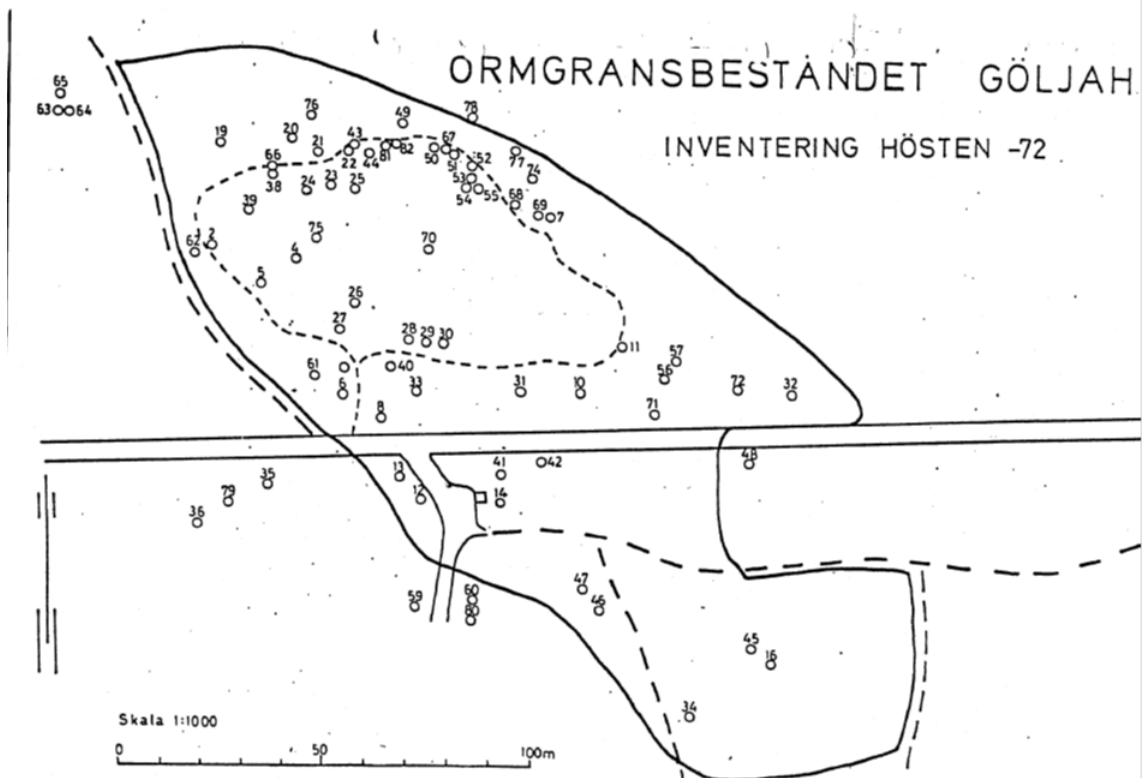
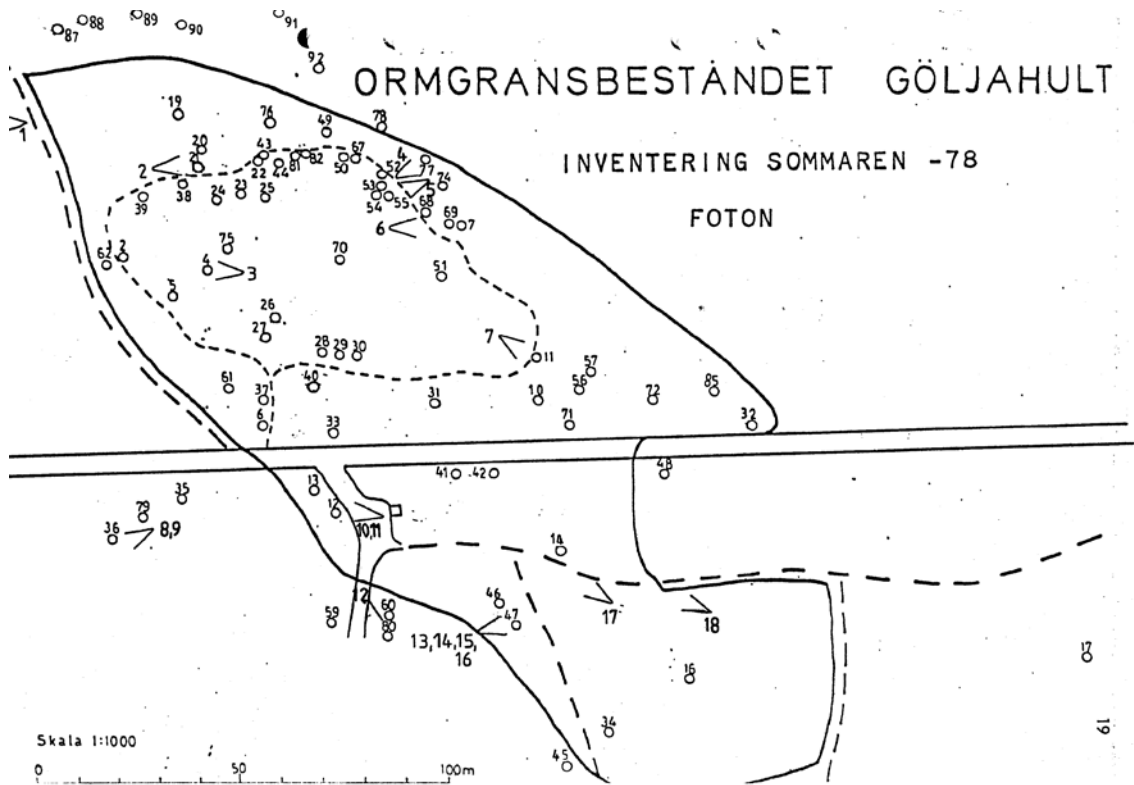
Tabell 2. Sammanställd inventering av ormgransbeståndet 17 februari 2015.

Ormgransbeståndet Göljahult Inventering februari 2015

- Inventerade ormgranar
- Blåmarkerad stig
- Naturreservatsgräns

Källa: Lantmäteriet
GPS-inmätt i SWEREF99 TM
© Rebecca Bäckström Bäckman

5. Källförteckning

- Gunnert, Lars (1962). *Undersökning av ormgransbeståndet i Lekeryd*. Meddelanden från statens skogsforskningsinstitut band 51 – nr 5.
- Skogsvårdsstyrelsen, Blekinge län (1978). *Skötselplan för Göljahults naturreservat*.

**LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN**

SE-371 86 Karlskrona
Telefon 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge